

ERDÉLYI MUZEUM

AZ ERD. MUZEUM EGYLET IGAZG. VÁLASZTMÁNYA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FINÁLY HENRIK,

M. K. EGYET. TANÁR, A MUZ. EGYL. TITKÁRA, A M. TUD. AKAD. L. T.

Megjelen havonként.

Április I.

Ára évenként 1 frt 15 kr.

Tartalom: Adalékok Erdély geológiájához, dr. Koch Antal egyet. tanártól.
— Közlemények a kolozsvári m. kir. tud. egyetem vegytani intézetéből,
közli dr. Fleischer A. — Az erd. muzeum-egylet közgyűlése 1876 márcz.
6-kán: a) — b).

Adalékok Erdély geológiájához

Dr. Koch Antal egyetemi tanártól.

Mivel az erd. muzeumegylet ásvány-földtani gyűjteményeinek rendezése közben, valamint a nyár folytában tenni szokott kisebb kirándulások alatt igen gyakran akadnak érdekes kisebb észleletek vagy adatok, melyek egymagukban nem képezhetnék tárgyát egy önálló dolgozatnak vagy értekezésnek, de Erdélynek geológiájára nézve mégis igen használhatók és fontosak; elhatároztam magamban, az ilyen adatoknak a fen kitett czímű s folyó számok alatt azonnali közlését, s reménylem, hogy idővel ily uton is szép anyag gyűl majd össze, mely Erdélynek egy később megirandó geológiájához felhasználható lesz.

I. A Csicsó-Hagymási patak kövületei.

Ezekről rövid közlemény található a „Jahrb. d. k. k. geol. Reichsanst.“ XII, k. II. füz. 1862. évfoly. 194. lapján, melyet Dr. Pávai Elek, mint a lelhely fölfedezője, küldött be lov. Hauer Ferencz igazgatónak, s mely közlemény egy évvel később Hauer u. Stache „Geologie Siebenbürgens“ művében (384 l.) majdnem változtatás nélkül átvétetett. Ezen közlemény szerint a kövületlelhely B.-Szolnokmegye Alsó-Hagymás helységén alul fekszik, hel a hasonló nevű patak egy másodikkal egyesül. A két patakág közt egy a Szamos felszíne felett körülbelül 150' magas domb emelkedik, melynek meredek lejtőjén a rétegek szabadon kiállanak és alulról fölfelé a következő sorrendet követik:

1. Zöld fővénydús *trachyttufa*, melyet Pávai zöld kárpáti homokkőnek nevez.

2. E felett 1—2 ölnyi igen mállott kőzet egymással váltakozó szilárd homokkő- és meszes márga-rétegekből áll, s a kövületek főleg az utóbbiban vannak. A nagy mennyiségű csigákon, kagy-

lőkon, halfogakon és nullipora-gumókon kívül, mely utóbbiak anynyira el vannak terjedve, hogy egy köbláb téren 5 példány is található, még fenyőtoboz-kövületek és korallok is előfordulnak. A halfogak Pávai szerint 2—6''-nyiak, de ezeket elvesztette és különben is hiányos gyűjteményt küldhetett Hauerhez meghatározás végett, minek eredménye lett:

Nullipora ramosissima Ung.

Cellepora coronopus Lam.

Eschara cervicornis Lam.

Lepralia sp.

Terebratula grandis Dlum.

Ostrea Cochlear Poli.

Pecten sp., *Venus* sp.

Echinid-táblácskák.

3. Erre 1—2' vastag szilárd palás homokköpad, tovább

4. Conglomerat, és

5 Televényföld következik.

Hauer F. a kövületes rétegeket a neogen képlet tengeri rakodmányának mondja.

Ezek voltak eddigelé ismereteink ezen érdekes lellyéről. A muzeumegylet földtani gyűjteményében ugyanezen lellyéről Dr. Pávai Elektől és Torma Károlytól származó elég gazdag kövületanyagot találván elé, azt a mult félévben rendezés és meghatározás végett a tanárképezdei gyakorlatokon Szabó Lázár tanárjelölt úrnak adtam át, kinek nagy szorgalommal és buzgalommal végzett dolgozatából, miután azt kritikailag átnéztem és a téves meghatározásokat kijavítam, közlöm a kövületeknek teljes sorozatát.

Az anyag, melyben a kövületek vannak, kétféle: a) Kékeszürke töké-kevésbé porhanyó csillámos homokos tályog, mint túralakodó kőzet; és b) sárgászürke szilárd nulliporamészke, mely alárendelten, valószínűleg fészkek gyanánt, fordul elő a tályogban.

A kövületek jegyzéke.

Czapaféle halfogak gyűjteményünkben hiányzanak.

Héjanczok (crustacea).

Közlebb meg nem határozható rák-fajuk ollói (a)

Hatlábu puhányok (Gasteropoda) v. csigák:

Cerithium cfr. *Zeusneri* Pusch. (a) tör. péld.

„ *scabrum* Oliv. (a) gyakori

Buccinum sp. (a) méspáttá vált kőbelei.

Trochus sp. (a) egy ép és több töred. péld.

Rissoa Partschii Hörn (a) 1 péld.

Rissoina cfr. *nerina* d'Orb. (a) 1 jó és 1 tör. péld.

Natica sp. (a) 1 közlebb meg nem határozható kőbél.

Capulus sulcatus Bors. (a) 2 jó péld.

Fissurella graeca L. (a) 5 jó péld.

Kagylós puhányok (conchifera).

- Corbula gibba* Olivi (a) 4 jó drb.
 „ *carinata* Duj (a) 1 jó drb.
Venus cfr. *multilamella* Lam. (a) 1 apró jó péld. és számos lenyomat.
 „ cfr. *fasciculata* Rss. (a) 4 jó péld.
 „ *islandicoides* Lam. (a) sok kőből és lenyomat.
 „ *marginata* Hörn. (a) 2 jó drb.
Cytherea Pedemontana Ag? (a) 1 töred. lenyomat.
Isocardia cor L. 1 jó péld. és több töred.
Cardium cfr. *Turonicum* Mey. (a) sok köbele.
Lucina *Dujardini* Desh. (a) 1 jó péld.
 „ *columbella* Lam. (a) 1 öszszelapított péld.
 „ *reticulata* Poli (a) 1 szép félteknő.
Leda fragilis Chemn. (a) 1 jó félteknő.
Pectunculus pilosus L. (a) sok jó péld.
 „ *obtusatus* Partsch. (a) 1 jó péld.
Area barbata L. (a) 1 tör. darab.
 „ *clathrata* DeFr. (a) 5 jó péld.
Lithodomus Avitensis Mey (b) sok jó péld.
Pecten cfr. *Makine* Dub. (a) töredékek.
 „ cfr. *Reussi* Hörn (a) töredékek.
Ostrea Cochlear Poli. (a) számos péld.

Karlábu puhányok (Brachyopoda):

Terebratula grandis Blum. (a) 4 töred. péld.

Mohóczok (Bryozoa).

- Cellepora coronopus* Lam. (a) gyakori.
Eschara cervicornis Lam. (a) gyakori.
Lepralia sp. (a) ritkább.

Csöves férgek (Vermes Tubicolae).

- Serpula corrugata* Goldf. (a és b) gyakori.
 „ *Humulus* Münst (a és b) gyakori.
Tüskönczőknek (*Echinides*) tüskéi, táblácskái és rágóműszereinek (*Laterna Aristotelis*) darabjai, és egy apró kopott *Echinus* sp. váza is Korallokból: *Nullipora ramosissima* Ung. minden kövület közt a leggyakrabban fordul elő.

Növényekből: *Pinites Kotschyanus* Ung. szemült toboza 1 példányban van képviselve.

Ezen kövületek alig egy néhány fajuk kivételével mind olyanok, melyek Erdélynek két fő lelhelyéről, Lapugyról és Bujtúrról is megvannak, tisztán tengeri és pedig partközeli üledékre utalnak, s kétségtelenül a neogen képlet második mediterrani emeletére jellemzők, Ezen korban tehát az erdélyi medencének nemcsak délnyugoti (Lapugy, Bujtur), de északi széléhez közel is voltak egyes védett öblök, melyekben a tengeri állatok legkülönbözőbb

alakjai gazdagon tenyésztek, de részben talán a hullámok által ide is sodortattak (p. o. *Terebratula grandis*). Igen valószínű, hogy a hol enynyi faj található, mint a menyinyit ezúttal kimutattam, ott még sokkal több is akad még, csak legyen, a ki kizsákmányolja a gazdag lelhelyet. Ha szerit tehetem, magam szándékozom a nyár folytában oda rándulni s reményilem, hegy még sok újat fogok találhatni; a miről annak idejében szintén jelenteni fognék.

Közlemények

a kolozsvári m. kir. tud. egyetem vegytani intézetéből.

Közli dr. Fleischer Antal, vegyészettanár.

IV. A cyansav vegyületekről.

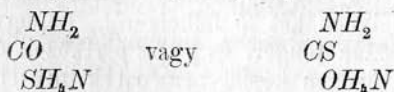
A mostan uralkodó elméleti nézetek szerint a cyansav-vegyületek két sorozatának kellene létezni és pedig a következő általános képlettel bírók $CNOM^I$, a valódi cyansav sók, és $CONM^I$ összetételűek az isocyansav vegyületek. Eddigelé tudvalevőleg e sorozatok csak egyike ismeretes, de hogy az minő alkattal bír, az kiderítve nincs. Egy némely buvár által az ismeretes cyansav sók az első, mások szerint a második általános képlettel bírnak; csak is a cyansav esterek ismeretesek mindkét sorozatban.

Okoskodások, melyek ez irányban tétettek, nézetem szerint minden kísérleti alapot nélkülöznek. Csak mellékesen akarnám itt fölemlíteni, hogy a legújabb időben többek között Nencki ur közölte nézetét a cyansav alkata fölött egyszersmind a di- és persulfocyansav alkata fölött is nyilatkozván. Mindkét következtetése ellen azon kifogásom van, hogy semminemű direct kísérletre azokat nem alapítá, sőt utóbbi nézete nem is új, a menyinyiben Glutz régebben ugyanazon képleteket állította föl.

Kétségkívül igen érdekes, sőt elméleti tekintetben föltötte fontos volna, ha sikerülne a cyansav vegyületek alkatára vonatkozó meggyőző erejű kísérleti bizonyítékokat szerezní és eshetőleg a második sorozatot fölfedezni.

A következőkben kívánnám idevonatkozó kísérleteimet röviden öszszevonni, hiszem, hogy ezen közlés által is sikerült már némi világot vetni ezen sötét problémára.

Az ugynevezett oxysulfocarbaminsavas ammonium tudvalevőleg két képlet által fejezhető ki, és pedig:

Azon só, mely a szénélegkéneg és ammoniak öszszejevetelénél képződik, az első képlettel bír.

Berthelot és Kretzschmar urak, kik ezen sóból kénhydrogen elvonása által, huyganyt állítottak elő, oly kémhatásokat alkalmaz-